

YHTEISKUNTA- JA TYÖELÄMÄOSAAMINEN

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen, 2 osp, pakolliset osaamistavoitteet

- Suomalaisessa yhteiskunnassa toimiminen
Opiskelija
  - noudattaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita
  - tuntee kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet
  - toimii aktiivisena kansalaisena käyttäen erilaisia vaikuttamisen tapoja edistää kestävää tulevaisuutta.

- Yhteiskunnan palvelujen käyttö ja kuluttajana toimiminen
Opiskelija
  - toimii yhteiskunnallisten palveluiden käyttäjänä
  - tunnistaa oikeutensa ja velvollisuutensa kuluttajana
  - toimii vastuullisena kuluttajana
  - hankkii tarvitsemaansa tietoa kuluttaja-asioissa.

- Oman talouden suunnittelu ja talouteen liittyvien riskien arviointi
Opiskelija
  - arvioi ja tunnistaa taloudelliseen tilanteeseensa vaikuttavia tekijöitä
  - seuraa tulojaan ja menojaan
  - suunnittelee hankintoja
  - vertailee erilaisia säästämis-, sijoitus- ja rahoitusvaihtoehtoja
  - asettaa henkilökohtaisia taloudellisia tavoitteita
  - ennakoii talouteensa vaikuttavia riskitekijöitä erilaisissa elämäntilanteissa.

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen, 3 osp, valinnaiset osaamistavoitteet

- Yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen
Opiskelija
  - hakee tietoa yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista
  - seuraa yhteiskunnallista päätöksentekoa
  - osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

- Alan yhteiskunnallisen merkityksen arvioiminen
Opiskelija
  - seuraa alan yhteiskunnallista keskustelua
  - arvioi alansa merkitystä yhteiskunnassa ja tulevaisuuden näkymiä.

- Kansantalouden perusasiat ja keskeiset toimijat
Opiskelija
  - seuraa taloutta koskevaa uutisointia
  - tunnistaa yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen kehityksen merkityksen yleisesti ja oman alan työpaikkoihin ja työllistymiseen
  - ymmärtää kansantalouden perusasiat, -käsitteet ja keskeiset toimijat.

TYDYTTÄVÄ 1

Tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa
 Toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti
 Tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja
 Käyttää perustietoa kaavamaisesti
 Arvioi omaa suoriutumistaan

TYDYTTÄVÄ 2

Toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa
 Toimii vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti
 Tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot
 Käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti
 Arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan

HYVÄ 3

Toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa
 Toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti
 Ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita
 Hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot
 Käyttää tietoa monipuolisesti
 Arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi

HYVÄ 4

Toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa
 Toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti
 Ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja
 Hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä
 Soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti
 Muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojensa pohjalta

KIITETTÄVÄ 5

Toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa
 Toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti
 Ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita
 Hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti
 Soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti
 Kehittää suunnitelmallisesti toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojensa pohjalta

Työelämässä toimiminen, 2 osp, pakolliset osaamistavoitteet

- Alan työmarkkinoiden tilanteen ja osaamistarpeiden selvittäminen
 Opiskelija
  - selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta
  - tuntee työmarkkinajärjestelmän keskeiset periaatteet
  - tietää alansa keskeiset ammatilliset verkostot
  - tunnistaa alansa eri työtehtävissä tarvittavaa osaamista

- Työsopimuksen solmiminen työnantajan kanssa
Opiskelija
  - perehtyy oman alan työehtoihin ja keskeiseen työlainsäädäntöön
  - tarkistaa työsopimuksen sisällön käyttäen tarvittaessa asiantuntija-apua

- Työyhteisön osana toimiminen
Opiskelija
  - noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja sekä toimii joustavasti erilaisissa tilanteissa
  - noudattaa työssään ulkoasuun ja pukeutumiseen liittyviä ohjeita
  - käyttää työssään tarkoituksenmukaista suojavaatetusta ja noudattaa työturvallisuusohjeita
  - työskentelee luontevasti osana monimuotoista ja -kulttuurista työyhteisöä

Työelämässä toimiminen, 3 osp, valinnaiset osaamistavoitteet

- Työyhteisön jäsenenä toimiminen
Opiskelija
  - tunnistaa oman roolinsa työyhteisön jäsenenä
  - työskentelee työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti
  - noudattaa sovittuja toimintatapoja ja kehittää omia toimintatapojaan

- Työelämän erilaisissa vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa toimiminen
Opiskelija
  - toimii rakentavasti erilaisissa työelämän vuorovaikutustilanteissa
  - kehittää vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen mukaisesti
  - toimii erilaisissa ryhmätilanteissa oman työtehtävän ja työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti
  - käyttää tarkoituksenmukaista psykologista tietoa oman ja työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi

- Alan työtehtävien selvittäminen kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla
Opiskelija
  - etsii itsenäisesti tietoa oman alansa työpaikoista kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla
  - löytää itselleen soveltuvia työpaikkoja kansallisilta ja kansainvälisiltä työmarkkinoilta

TYDYTTÄVÄ 1

Tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa

Toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti

Tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja

Käyttää perustietoa kaavamaisesti

Arvioi omaa suoriutumistaan

TYDYTTÄVÄ 2

Toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa

Toimii vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti

Tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot

Käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti

Arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan

HYVÄ 3

Toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa

Toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti

Ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita

Hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot

Käyttää tietoa monipuolisesti

Arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi

HYVÄ 4

Toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa

Toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti

Ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja

Hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä

Soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti

Muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojensa pohjalta

KIITETTÄVÄ 5

Toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa

Toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti

Ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita

Hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti

Soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti

Kehittää suunnitelmallisesti toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojensa pohjalta

Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet, 1 osp, pakolliset osaamistavoitteet

- Omien kiinnostuksen kohteiden, mahdollisuuksien ja tuen tarpeiden tunnistaminen
Opiskelija
  - seuraa oman oppimisensa edistymistä ja osaamisensa hankkimista tunnistuen mahdollisen tuen tarpeen
  - tunnistaa kiinnostuksensa kohteita ja omia ammatillisia mahdollisuuksiaan
  - selvittää ja tunnistaa omia vahvuuksiaan, valmiuksiaan ja kehittämiskohteitaan
  - arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan säännöllisesti
- Tutkintoa ja uraa koskevien valintojen tekeminen
Opiskelija
  - selvittää itselleen sopivia vaihtoehtoja oman urasuunnitelmansa tueksi käyttäen erilaisia tietolähteitä ja sähköisiä ohjauspalveluja
  - tietää oman tutkinnon muodostumisen, tutkinnossa vaadittavat suoritukset ja valinnan mahdollisuudet, jotka edistävät työelämään sijoittumista ja omaa urasuunnitelmaa

- seuraa tutkinnon suorittamisen edistymistä
- käyttää tarkoituksen mukaisia oppimisympäristöjä osaamisensa hankkimisessa
- Tiedon hankkiminen erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista ja koulutustarjonnasta tutkinnon suorittamisen aikana
  - Opiskelija
    - käyttää jatkokoulutukseen ja tulevaisuuden suunnitteluun tarvittavia tietolähteitä, ohjauspalveluja ja hakujärjestelmiä
    - hankkii tietoa itselleen sopivista jatkokoulutuksen vaihtoehdoista ja tekee urasuunnitelman
    - perehtyy jatkokoulutuksen pääsyaatimuksiin, hakumenettelyyn ja valintakriteereihin
- Työnhakuun ja oman osaamisen esittelyyn valmistautuminen tutkinnon suorittamisen aikana
  - Opiskelija
    - perehtyy työpaikkojen tarjoamiin mahdollisuuksiin, työympäristöihin ja kartoittaa itselleen sopivia uravaihtoehtoja
    - tekee omaa osaamistaan ja vahvuuksiaan näkyväksi työnhakua varten ja esittelee osaamistaan kattavasti
    - hakee työpaikkoja ja hyödyntää hakujärjestelmiä ja -menetelmiä
    - päivittää urasuunnitelmaansa työllistymistä varten

TYDYTTÄVÄ 1

Tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa

Toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti

Tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja

Käyttää perustietoa kaavamaisesti

Arvioi omaa suoriutumistaan

TYDYTTÄVÄ 2

Toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa

Toimii vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti

Tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot

Käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti

Arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan

HYVÄ 3

Toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa

Toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti

Ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita

Hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot

Käyttää tietoa monipuolisesti

Arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi

HYVÄ 4

Toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa

Toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti

Ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja

Hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä

Soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti
Muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojensa pohjalta

KIITETTÄVÄ 5

Toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa
Toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti
Ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita
Hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti
Soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti
Kehittää suunnitelmallisesti toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojensa pohjalta

Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta, 1 osp, pakolliset osaamistavoitteet

- Yrityksen tavoitteiden mukaisesti toimiminen
Opiskelija
  - ymmärtää yritystoiminnan merkityksen yhteiskunnassa
  - toimii asiakaslähtöisesti ja taloudellisesti
  - ymmärtää oman toimintansa merkityksen osana työyhteisöä

- Liikeidean ja sen toteuttamismahdollisuuksien arvioiminen
Opiskelija
  - ideoi liikeidean asiakkaiden tarpeet huomioiden
  - löytää yrityksen perustamista tukevat keskeiset palvelut ja tietolähteet
  - selvittää liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostoja
  - arvioi omia valmiuksiaan toimia yrittäjänä
  - selvittää yritystoiminnan riskejä ja mahdollisuuksia.

TYDYTTÄVÄ 1

Tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa
Toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti
Tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja
Käyttää perustietoa kaavamaisesti
Arvioi omaa suoriutumistaan

TYDYTTÄVÄ 2

Toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa
Toimii vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti
Tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot
Käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti
Arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan

HYVÄ 3

Toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa
Toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti
Ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita
Hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot
Käyttää tietoa monipuolisesti

Arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi

HYVÄ 4

Toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa

Toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti

Ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja

Hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä

Soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti

Muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojensa pohjalta

KIITETTÄVÄ 5

Toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa

Toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti

Ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita

Hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti

Soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti

Kehittää suunnitelmallisesti toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojensa pohjalta

Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen, 2 osp, pakolliset osaamistavoitteet

- Terveydestä ja toimintakyvystä huolehtiminen
Opiskelija
  - etsii monipuolista tietoa ikäluokkansa terveyseroista ja mahdollisuuksista oman terveytensä ja toimintakykynsä edistämiseksi
  - laatii itselleen tilannekohtaisesti päivitettävän ja monipuolisen suunnitelman terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi ottaen siinä huomioon liikunnan, ravitsemuksen, palautumisen, unen, mielen hyvinvoinnin, nikotiinittomuuden ja päihitteettömyyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkityksen opiskelu- ja työkyvyn ylläpitämiseksi
  - edistää terveyttään ja hyvinvointiaan aktiivisesti ja arvioi realistisesti suunnitelman toteutumista ja tavoitteiden saavuttamista hyödyntäen arvioinnissa myös muilta saamaansa palautetta.

- Toimintaympäristön ja toiminnan turvallisuuden ja terveellisuuden arvioiminen
Opiskelija
  - toimii sovittujen turvallisuutta ja terveyttä edistävien toimintaohjeiden mukaisesti yhteistyössä muiden kanssa ja arvioi toimintatapojensa kehittämistarpeita
  - ottaa työssään monipuolisesti huomioon oman ammatin kuormittavuustekijät ja edistää työkykyään
  - selvittää ergonomian vaikutukset työkykyyn erilaisissa työympäristöissä.

- Opiskelu- ja työkyvyn sekä hyvinvoinnin edistäminen liikunnan avulla
Opiskelija
  - hakee monipuolisesti tietoa liikkumisen hyödyistä ja vaatimuksista terveydelle sekä opiskelu- ja työkyvylle ja ottaa tiedot huomioon fyysistä toimintakykyä edistävässä suunnitelmassaan huomioiden myös alakohtaiset vaatimukset opiskelu- ja työkyvyn ylläpitoon
  - kehittää oma-aloitteisesti ja monipuolisesti opiskelu- ja työkyvyn vaatimia fyysisiä ominaisuuksiaan ja ergonomiataitojaan

- liikkuu monipuolisesti ja parhaansa yrittäen kaikissa liikuntatilanteissa edistäen opiskelu- ja työkykyään.
- Tapaturmien syntymisen ehkäiseminen ja ensiavun antaminen
Opiskelija
  - toimii huolellisesti ja ehkäisee tapaturmien syntymistä
  - antaa ensiapua ja hakee oikea-aikaisesti lisäapua
  - estää toiminnallaan lisätapaturmien syntymistä.

Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen, 3 osp, valinnaiset osaamistavoitteet

- Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen liikunnan avulla
Opiskelija
  - seuraa, arvioi ja pitää yllä fyysistä toimintakykyään sekä osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti edistäen reilun pelin periaatteiden toteutumista
  - soveltaa monipuolisesti liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja ja liikunnan lajitaitoja
  - arvioi perustellusti kuormittumistaan ja työkykyvaatimuksia suhteessa omaan toimintakykyynsä.
- Oppilaitosyhteisön ja opiskelijoiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen
Opiskelija
  - toimii aktiivisesti opiskelijaryhmän jäsenenä sekä suunnittelee ja osallistuu opiskelijoiden järjestämiin liikunta- ja muihin tapahtumiin ja tilaisuuksiin hyvinvointia ja osallisuutta edistävästi.

TYÖDYTTÄVÄ 1

Tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa
Toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti
Tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja
Käyttää perustietoa kaavamaisesti
Arvioi omaa suoriutumistaan

TYÖDYTTÄVÄ 2

Toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa
Toimii vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti
Tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot
Käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti
Arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan

HYVÄ 3

Toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa
Toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti
Ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita
Hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot
Käyttää tietoa monipuolisesti
Arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi

HYVÄ 4

Toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa

Toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti

Ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja

Hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä

Soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti

Muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojensa pohjalta

KIITETTÄVÄ 5

Toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa

Toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti

Ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita

Hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti

Soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti

Kehittää suunnitelmallisesti toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojensa pohjalta

Kestävän kehityksen edistäminen, 1 osp, pakolliset osaamistavoitteet

- Kestävän kehityksen periaatteet
Opiskelija
  - tietää kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyden keskeiset tavoitteet ja näiden kytkeytymisen toisiinsa
  - ymmärtää luonnonvarojen rajallisuuden ja tunnistaa luonnonvarojen kestävän käytön merkityksen kansallisesti ja globaalisti
  - tunnistaa kestävän kehityksen toimintatapoja työssä.

- Elinkaariajattelun periaatteet
Opiskelija
  - ymmärtää kiertotalouden periaatteet
  - tunnistaa tuotteen tai palvelun energia- ja materiaalitehokkuuden
  - määrittää jonkin tuotteen elinkaaren yleisellä tasolla.

- Toiminnan eettiset näkökulmat
  - tunnistaa työhön sisältyviä eettisiä valintoja
  - arvioi omia ja muiden ratkaisuja eettisesti.

Kestävän kehityksen edistäminen, 3 osp, valinnaiset osaamistavoitteet

- Kestävän kehityksen arviointi
Opiskelija
  - perehtyy työpaikan tai alan toimintaan kestävän kehityksen näkökulmista
  - arvioi työpaikan tai alan kestävään kehitykseen vaikuttavia tekijöitä
  - tekee aloitteen kestävän kehityksen kehittämistarpeista

- Kestävän kehityksen toimintatapojen suunnittelu
Opiskelija
  - määrittelee tavoitteet kestävän kehityksen edistämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen työpaikalla tai alallaan
  - valitsee kestävää kehitystä edistävät keinot ja toimintatavat
  - aikatauluttaa tehtävät ja määrittää resurssit
  - suunnittelee tarvittavan yhteistyön

- Kestävän kehityksen aktiivisena toimijana toimiminen
Opiskelija
  - toteuttaa laatimaansa kestävän kehityksen toimintasuunnitelmaa työpaikalla tai alallaan
  - toimii kestävän kehityksen esimerkkinä ja kannustaa muita kestävän kehityksen toimintaan
  - viestii muille toimintatapojen muutostarpeista

- Kestävän kehityksen toiminnan onnistumisen arvioiminen
Opiskelija
  - arvioi toimintatapojen tai tuotosten muuttumista työpaikalla tai alallaan
  - esittää kehittämistarpeet kestävän kehityksen edistämiseen tulevaisuudessa.

TYDYTTÄVÄ 1

Tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa
Toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti
Tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja
Käyttää perustietoa kaavamaisesti
Arvioi omaa suoriutumistaan

TYDYTTÄVÄ 2

Toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa
Toimii vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti
Tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot
Käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti
Arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan

HYVÄ 3

Toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa
Toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti
Ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita
Hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot
Käyttää tietoa monipuolisesti
Arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi

HYVÄ 4

Toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa
Toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti
Ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja
Hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä
Soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti

Muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojensa pohjalta

KIITETTÄVÄ 5

Toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa

Toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti

Ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita

Hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti

Soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti

Kehittää suunnitelmallisesti toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojensa pohjalta